

Олена Чуранова,
старша викладачка кафедри
«Могилянська школа журналістики»,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
o.churanova@ukma.edu.ua

ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЇ РОСІЙСЬКОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Інформаційна війна є невід'ємною складовою сьогоденних збройних конфліктів та війн. Російська Федерація своєю чергою систематично застосовує дезінформаційні технології для досягнення стратегічних цілей. У контексті російсько-української війни інформаційні маніпуляції спрямовані на деморалізацію українського суспільства, дискредитацію державних інституцій та спотворення міжнародного сприйняття війни. В цій статті проаналізовано основні етапи еволюції російської дезінформації під час війни проти України та методи її протидії на основі досвіду українського фактчекінгового проекту StopFake.org.

Передусім варто зазначити, що ще напередодні анексії Криму, початку бойових дій у Донецькій і Луганських областях інформаційний простір України перебував під постійним впливом російської пропаганди, що здійснювався через різні платформи та методи. Це і домінування російської мови в усіх сферах життя суспільства, і легкий доступ до російського контенту від телебачення до використання російських соцмереж. Це також і вплив церкви під контролем РПЦ, та і загалом перебування при владі проросійських політиків, які спрямовували розвиток країни у напрямі тісної співпраці з Росією. За таких умов поширення російських наративів відбувалось без обмежень, а суспільна думка відображала ефективність цього впливу (спротив українців інтеграції України

в НАТО та ЄС, зростання підтримки проросійських політичних сил, поширення скептицизму щодо західної допомоги та ефективності реформ, а також активізація антизахідних рухів у суспільстві).

За 11 років війни Росії проти України інформаційний простір українців пройшов крізь певну трансформацію і зазнав певних змін. Так само і дезінформаційні стратегії Росії змінювались залежно від ситуації на полі бою, суспільних настроїв в Україні та світі, технологічних можливостей і платформ для поширення пропаганди. Від відкритих фейкових новин і фабрик тролів до складних багаторівневих операцій із маніпуляцією фактами, використанням штучного інтелекту та впливом через міжнародні медіа — російська дезінформація адаптувалася, аби залишатися ефективною.

Втім, крім адаптації до сьогоднішніх реалій також Росія має певні переваги і через те, що війна є тривалою, а це впливає на інформаційну втому суспільства, зниження критичного мислення, легше просування пропагандистських наративів, а також переваги на міжнародному інформаційному просторі — завдяки налагодженій мережі інформаційного впливу, довготривалим зв'язкам із західними медіа, а також здатності ефективно інтегрувати дезінформаційні меседжі у глобальні суспільно-політичні дискурси. Використовуючи як традиційні медіа, так і цифрові платформи, російська пропаганда адаптується до змін у медіаспоживанні та суспільних настроях, що дає їй можливість формувати вигідні для себе інтерпретації подій і впливати на політичні рішення у різних країнах.

Які основні тактики російської дезінформації під час російської-української війни:

- використання напівправди — поширення дезінформації на основі реальних подій, що ускладнює її викриття та підвищує довіру до такого контенту;
- персоналізація дезінформації — дослідження аудиторії за допомогою алгоритмів і підготовка контенту для кожної

окремої верстви населення окремо, розвиток регіональних Telegram-каналів, орієнтованих на аудиторію конкретних населених пунктів;

- адаптація до платформ і соціальних мереж — найбільш ефективне використання можливостей кожної платформи, якою активно користуються українці;
- залучення штучного інтелекту для створення контенту та коментарів;
- дискредитація фактчекінгових організацій, боротьби з дезінформацією як такою, та створення фейкових аналітичних центрів.

За три роки повномасштабної війни проти України російська дезінформація пройшла крізь таку трансформацію:

- від «бліцкригу» до довгострокового впливу — російська стратегія дезінформації змінилася від спроби швидкого захоплення інформаційного простору до розрахованого на роки впливу;
- децентралізація джерел — перехід від офіційних пропагандистських каналів (RT, Sputnik) до використання альтернативних платформ, таких як Telegram;
- активне використання західних ресурсів для просування своїх наративів, а також використання назв, символіки та дизайну впливових медіа для просування фейків підробними медіа;
- розвиток технологій на основі штучного інтелекту та їх залучення для створення та просування контенту.

Українська стратегія протидії російській дезінформації базується на комплексному підході, що має кілька ключових напрямів. Фактчекінг і аналітика відіграють центральну роль у викритті маніпуляцій, зокрема завдяки діяльності таких організацій, як StopFake, які займаються виявленням і спростуванням дезінформації. Важливим елементом є також оперативне реагування, що передбачає швидке поширення достовірної інформації для нейтралізації фейкових наративів у суспільному просторі. Не менш значущим є розвиток

медіаграмотності, який охоплює освітні ініціативи, спрямовані на формування критичного мислення та навичок розпізнавання дезінформації. Водночас інституційна відповідь передбачає впровадження правових механізмів для боротьби з інформаційними загрозами, що дає змогу зміцнювати національну інформаційну безпеку.

Отже, російська дезінформаційна стратегія є гнучкою, динамічною та пристосовується до змін інформаційного простору. Відповідь України та міжнародної спільноти має полягати в розвитку механізмів фактчекінгу, підвищенні рівня медіаграмотності та правовому врегулюванні дезінформаційних процесів. Лише системна боротьба з інформаційними атаками здатна мінімізувати їхній вплив на суспільство.

Список використаних джерел

- Churanova, O., & Romaniuk, V. (2023). Anti-EU narratives through the Russian-Ukrainian war in the light of StopFake.org's debunks. In *Disinformation and fact-checking in contemporary society* (Chapter 3, pp. 39–61). Dykinson.
- Goldstein, J. A., Chao, J., Grossman, S., Stamos, A., & Tomz, M. (2023, February 21). *Can AI write persuasive propaganda?* Stanford University & Georgetown University.
- Horbyk, R., Dutsyk, D., & Shalaiskyi, S. (2023). *Effectiveness of Russian disinformation counteraction in Ukraine in a full-scale war* (Analytical Report, 66 p.). Ukrainian Media and Communication Institute NGO.
- Wardle, C., & Derakshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>.